

TARIX DARSLARINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARNING SAMARADORLIGI

Shokirova Gulzodaxon Sodiqovna

Uchko'prik tumani 20-maktab Tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada interfaol metodlar haqida tushuncha hamda ularning dars jarayonida qo'llanilish ahamiyati haqida fikrlar keltirilgan. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng mamlakatning ijtimoiy – iqtisodiy va madaniy hayotida ko'plab o'zgarishlar, islohotlar amalga oshirildi. Ayniqsa, ta'lim sohasida katta o'zgarishlar amalga oshirildi.

Kalit so'zlar: metod, tushuncha, ta'lim-tarbiya, ong, texnologiya, test, tarqatma materiallar, didaktik maqsad.

Абстрактный. В данной статье представлено понятие интерактивных методов и важность их использования в учебном процессе. После обретения независимости Узбекистана в социальной, экономической и культурной жизни страны было осуществлено множество изменений и реформ. В частности, большие изменения произошли в сфере образования.

Ключевые слова: метод, понимание, обучение, сознание, технология, тест, раздаточные материалы, дидактическая цель.

Annotation. This article presents the concept of interactive methods and the importance of their use in the teaching process. After the independence of Uzbekistan, many changes and reforms were implemented in the social, economic and cultural life of the country. In particular, great changes have been made in the field of education.

Key words: method, understanding, education, consciousness, technology, test, handouts, didactic purpose.

Kirish. Abdulla Avloniyning “Tarbiya biz uchun yo hayot yo mamot, yo najot-yo halokat, yo saodat-yo falokat masalasidir” degan fikriga to'xtalib o'tishni joiz deb bildim. Buyuk ma'rifatparvarning bu so'zlari asrimiz boshida millatimiz uchun qanchalar muhim va dolzarb bo'lgan bo'lsa, hozirgi kunda biz uchun ham shunchalik, balki undan ham ko'ra muhim va dolzarbdir. Chunki ta'lim-tarbiya – ong mahsuli, lekin ayni vaqtda ong darajasi va uning rivojini ham belgilaydigan omildir. “Hamma o'z tarixini ulug'laydi. Lekin bizning mamlakatimizdagidek boy tarix, bobolarimizdek buyuk allomalar hech qayerda yo'q. Bu merosni chuqur o'rganishimiz, xalqimizga, dunyoga yetkaza bilishimiz kerak. Bu markazga kelgan odam tariximiz haqida to'la tasavvurga ega bo'lishi, katta ma'naviyat olib ketishi zarur”- deya ta'kidlagan edi prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev.

Asosiy qism. Interfaol metodlar deganda – ta'lim oluvchilarni faollashtiruvchi va mustaqil fikrlashga undovchi, ta'lim jarayonining markazida ta'lim oluvchi bo'lgan metodlar tushuniladi. **Metod** aslida yunoncha „*metodos*“ so'zidan olingan bo'lib, „*bilish va tadqiqot yo'li*“, „*nazariya*“, „*ta'limot*“ kabi ma'nolarni bildiradi¹. Bu metodlar qo'llanilganda ta'lim beruvchi ta'lim oluvchini

faol ishtirok etishga chorlaydi. Ta'lim oluvchi butun jarayon davomida ishtirok etadi. Pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlash, o'quvchilarda muayyan faollikni yuzaga keltirish, shuningdek, bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilishga xizmat qiluvchi vaqt oralig'ini qisqartirish, ta'limni jadallashtirishga yordam beradi. O'qituvchining asosiy vazifasi o'quv yili davomida darslar mazmuni, o'quvchilarga tushuntirish shakl va usullari, amaliy ishlarni bajarish yo'llarini aniq reja asosida ishlab chiqishidir.

Maktablarda o'qitilayotgan ijtimoiy, shu jumladan, tarix fani o'zida oliyjanob fazilatlarni mujassamlashtirilgan insonni tarbiyalashda benihoya ahamiyat kasb etadi. Maktabda o'quvchi kishilik jamiyati bosib o'tgan yo'lni, ularning chet el bosqinchilariga qarshi, o'z ozodligi va baxt-saodati, porloq kelajagi uchun olib borgan kurashlari haqidagi asosiy ma'lumotlarni tarix darslaridan bilib oladi. Shu bilan birga tarix darslari o'quvchining hozirgi ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni to'g'ri anglashga yordamlashadi.

Asosiy e'tibor, maxsus zamon talablari asosida, ijodkorlik, izlanuvchanlik bilan mehnat qilib, yuksak pirovard natijalarga erisha oladigan, tajriba-sinovlar o'tkazishda cho'chimaydigan, ta'limdagi olib borilayotgan islohatlar yo'nalish va mohiyatini chuqur anglaydigan, o'z kasbiga sadoqatli o'qituvchi va tarbiyachilarni tarbiyalab berishga qaratilmog'i lozim. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan chiqarilgan farmonlar, Vazirlar Mahkamasining qarorlari jamiyat rivojida milliy va ma'naviy qadriyatlarning o'rni naqadar muhimligini ko'rsatib berdi. Shu asnoda ta'lim tizimida ham qator ishlar amalga oshirilmog'ida. Jumladan, ko'plab darsliklar, uslubiy qo'llanmalar, metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu bilan birga ta'lim muassasalarida yoshlar ongi va qalbiga vatanparvarlik, o'z xalqi va millatiga sadoqat, iymon, diyonat, kamtarlik, samimiyat, adolat, mehr-shavqat, e'tiqod, poklik, halollik kabi ma'naviy barkamol inson fazilatlarini singdirish jarayonida turli vositalardan foydalanib kelinmog'ida. Shunday ekan, yurtimizda umuminsoniy jamiyat sari intilish bugungi kunning dolzarb masalalaridan bo'lib, uni amalga oshirish uchun esa yoshlar tarbiyasiga alohida e'tibor berish talab etiladi.

Maktabda tarix darslarini tashkil etishda "Fikrlarning tarmoqlanishi", "BBB", "FSMU", "VENN diagrammasi", "Charxpalak", "Tushunchalar tahlili", "Raqlar so'zlaganda", "Baliq skleti", "Yelpig'ich", "Bumerang", "Zakovat", "Ha yoki yo'q", "Zinama-zina", "Sinkveyn", "SWOT" tahlili kabi innovatsion, noan'anaviy ta'lim metodlaridan foydalanish mumkin bo'lib, darslarni pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda ularning ahamiyati katta.

Zakovat o'yini – bu o'yinni o'tkazishda dastlab sinxonani o'yinga moslashtirish lozim. O'yin ishtirokchilari test yordamida saralab olinadi. Yuqori ball olgan o'quvchilar o'yinda ishtirok etish huquqiga ega bo'ladilar. O'yin ishtirokchilari 6-8 kishidan iborat bo'ladi. Qolgan o'quvchilar esa o'yinni tomoshabin sifatida kuzatib turishadi. Guruh sardori savolni o'qib o'qituvchiga beradi. Javobni aniqlash uchun bir daqiqa vaqt ajratiladi. Bu vaqt orasida o'yin ishtirokchilari javobni maslahatlashib topishga harakat qilishadi. Bu o'yinni,

asosan ,yuqori sinfda o'tkazish tavsiya etiladi. Zakovat o'yinlarida, asosan, o'rtga muammoli savollar tashlanib, shu muammoni hal etishga diqqat qaratiladi.

Interfaol usullarning asosiy maqsad va vazifalari quyidagilardan iborat:

1. o'quvchilarni mustaqil, ijodiy, tanqidiy, mantiqiy fikrlashga o'rgatish;
2. muammoli vaziyatni amaliy va hayotiy topshiriqlar asosida yechish;
3. o'z-o'zini fikrlashga majbur etish;
4. faollashtirish;
5. o'quvchilarni tashkilotchilik va yo'naltiruvchanlikka undash;
6. do'stona munosabatlarni shakllantirish.

Interfaol metodlarni o'qitishning mohiyati quyidagicha:

- o'rgatuvchi ham o'rganuvchi ham ma'lumotlar bilan faol ishlashi;
- o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undashi va o'rgatishi;
- o'qituvchiga "o'quvchilarni fikrlashga o'rgatish uchun" xizmat qilsa, o'quvchilarga esa, "fikrlashni o'rganish uchun" xizmat qilishi.

Interfaol usullardan foydalanish shakllari:

1. Individuallashtirish;
2. Kichik guruhlarga ajratish;
3. Tabaqalashtirish;
4. O'rgatish va o'rganish jarayonida demokratik, do'stona muhitni yaratish;
5. O'zaro muloqot, hamkorlikni tashkil etish.

Interfaol usullarni qo'llashda foydalanadigan vositalar:

1. Darsliklar, qo'shimcha o'quv adabiyotlar;
2. Texnik vositalar;
3. Tarqatma materiallar;
4. Multimedialar.

O'qituvchining yangi mavzuga tayyorgarlik ko'rishida metodlar va metodik usullarni tanlash – bu ularning o'zaro almashinuvini vaqt va didaktik maqsad bo'yicha muvozanatlashtirish demakdir. Natijada o'quvchilar aqliy va amaliy faolligining yuqori darajasini ta'minlashga sharoit yaratiladi. To'g'ri qo'llanilgan metodlar ob'ektiv voqelikka oid bilimlarni chuqurlashtiradi va yaxlit hamda mashg'ulotning ilmiy- nazariy darajasini oshiradi. Ketma-ket saralangan o'qitish metodlari ma'lum darajada bilish va kasbiy qiziqishini rivojlantirishga, mustaqil amaliy faoliyatni faollashtirishga olib keladi.

Interfaol metodlarni tanlashning navbatdagi mezonlari ularning ta'lim mazmuni xususiyatiga mos kelishidir. Metod mazmuni harakatlanish qismi sifatida ham aniqlanadi. Shu boisdan, bu mezonning hisobga olinishi, shubhasiz. Bir metod yordamida mavzu mazmuni to'laroq ochib berilsa, boshqasi uni ijobiy o'zlashtirishga imkon tug'diradi. Interfaol metodlarni tanlashning yana bir mezonlari ularning o'quvchilar o'quv imkoniyatlariga to'liq mos kelishi, ya'ni samarali o'quv faoliyati uchun ichki va tashqi shart- sharoitlarining birligini ta'minlashdir.

Xulosa qilib aytganda, Bugungi kunda dunyoda turli xil zamonaviy pedagogik texnologiyalar mavjud bo'lib, o'qitish jarayonida eng samaralisini tanlash birinchi

navbatda dars beruvchi o'qituvchiga bog'liqligini yaqqol ko'rishimiz mumkin. Shunday ekan, o'qitishning interfaol usullarini tanlashda ta'lim maqsadi, ta'lim oluvchilarning soni va imkoniyatlari, o'quv muassasasining o'quv-moddiy sharoiti, ta'limning davomiyligi, o'qituvchining pedagogik mahorati va boshqa omillarni e'tiborga olgan xolda tanlash ta'lim sifatini yanada oshirishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Sagdiyev.A.Fuzailova.G., Tarix o'qitish metodikasi.–Toshkent: TDPU,2008.-119b
2. N.N.Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.-T.: TDPU. 2003.
3. Asqarov A. O'zbekiston mustaqilligi sharoitida tarix fanining vazifalari.-“O'zbekistonda ijtimoiy fanlar” 1992. № 7-8.
4. Gaffarov YA, Gafforova M. O'zbekiston xalqlari tarixini o'qitish usullari.T., 1996
5. <http://www.eduportal.uz> –O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi axborot ta'lim portali.
6. Yigitaliyeva, S., & Yo'ldoshboyeva, O. (2023). OLIY TALIMDA ONA TILI FANINI O 'QITISHNING NAZARIY MASALALARI. *Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования*, 2(8), 41-44.
7. Isog'aliyevna, Y. S. (2023). Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili darslarini o'rgatishning lingvistik konseptual asoslari. *Integratsiyalashgan ta'lim va tadqiqotlar jurnali*.
8. Орипова, К. Э. ЎХШАТИШЛАР ИШТИРОКИДАГИ БАДИИЙ МАТНЛАРДА АНТОНИМЛАР МАДАНИЙ ОМИЛ СИФАТИДА. *МУ АЛЛИМ СЕЎМ ЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИ*², 52.
9. Oripova, K. (2023). ANTONYMS AS A CULTURAL FACTOR IN ARTISTIC TEXTS INVOLVING SIMILE. *GOSPODARKA I INNOWACJE*.
10. Oripova, K. (2022). INGLIZ TILIDAGI ANTONIMLARNING BADIY MATNDAGI ROLI. *Scienceweb academic papers collection*.
11. Oripova, K. (2022). TURLI TILLARDAGI ANTONIMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI. *Scienceweb academic papers collection*.
12. Shahista, K., Shohida, I., & Saidaxon, M. (2023). COMPARATIVE ANALYSIS OF ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(20), 46-49.
13. Shohida, I., & Shahista, K. (2023). CONCEPTUAL INFORMATION IN LANGUAGES ACTIVATING STRUCTURES. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 12(03), 56-60.

-
14. Khatamkulova, S. (2022). To the Problem of Transfer of the National Uniqueness of Proverbs, Sayings and Other Units in Literary Translation. *The Peerian Journal*, 4, 17-19.
 15. Shohistakhon, H. (2022). INTERLINGUAL AND INTRALINGUAL INTERFERENCE. *Open Access Repository*, 8(11), 235-239